

VILKET SANNINGSVÄRDE TILLKOMMER DEN EKONOMISKA TEORIEN?

Av docent CARSTEN WELINDER, Lund

PROFESSOR Böök fällde i en artikel i Svenska Dagbladet i somras följande omdöme om den ekonomiska vetenskapen. »Nationalekonomiska undersökningar äro mycket ofta intressanta och skarpsinniga, för många lekmän utgöra de den mest underhållande lektyr. I någon mån beror detta, bör man medge, på det oerhört problematiska och osäkra, som vidlåder hela denna vetenskap; den överträffar vetenskapen om historien, som aldrig upprepar sig och följaktligen omöjliggör experiment, den tävlar med teologien, vetenskapen om det ovetbara. Allting är möjligt, allting kan föräktas, bestridas, förmodas och förutsättas — vilket obegränsat fält för den mänskliga fantasien, lärdomen, uppfinningsförmågan, konstruktionskraften. Det är intellektuellt sett något uppfriskande i detta allas krig mot alla, som utgör den nationalekonomiska förkunnelsen — — —.»

Även om formen väl är medvetet tillspetsad, kan det ej bestridas, att professor Böök härmed på ett målande sätt givit uttryck för en populär lekmanuppfattning om nationalekonomiens sanningsvärde. Ett vanligt uttryck för denna uppfattning är, att man säger, att det existerar över hundra olika konjunkturteorier, och menar då, att eftersom blott en kan vara riktig, så har nationalekonomerna varit i stånd att producera minst hundra felaktiga sådana. Är nu verkligen denna uppfattning riktig, och om detta ej är fallet, huru har den då uppkommit?

För att besvara denna fråga, får man först göra klart för sig vad man kan vara enig eller oenig om eller med andra ord vad som är nationalekonomiens arbetsområde. Inom naturvetenskapen har man ju uppställt en rad lagar, vilka givits matematiskt exakta uttryck, även om man under senare år fått klart för sig att de ej äro så exakta som man tidigare trott utan snarare uttryck för en sannolikhet. Däremot kan man ej tala om exakta lagar inom de vetenskaper, som behandla det mänskliga samhället. Vi kunna ej uppställa en exakt regel för huru ett krig eller en revolution förlöper. En historiker av facket talar ej gärna om en historisk lag. Lika litet kan man fordra att en ekonom skall kunna uppställa en exakt lag för huru en konjunktur, vilken som helst, förlöper.

I själva verket visa nationalekonomien och historien betydande likheter, ehuru historikerns arbetsområde på ett sätt är mera begränsat. Båda ha de gemensamt, att de i första hand behandla företeelser, som *tilldragit* sig inom det mänskliga samfundet. När ekonomen drager en kurva eller räknar ut en korrelationskoefficient, skriver han ju ekonomisk historia, om också i regel nutidens historia. Så länge nationalekonomien begränsar sig till att vara ekonomisk historieskrivning, uppvisar den ej flera meningskiljaktigheter än som är ofrånkomligt, när det gäller att med utgångspunkt i fåtaliga fakta söka sluta sig till vad som i verkligheten har skett. Emellertid ställes det en rad krav på ekonomen, som historikern helt eller delvis går fri från.

Man kräver mindre av ekonomen att han skall tala om vad som har skett än orsaken till att det skett. En noggrann undersökning av t. ex. huru lågkonjunkturen 1930—33 förlupit är av mindre intresse än en förklaring av orsakerna till densamma. Visserligen kan även en historiker sysselsätta sig med ett orsakskomplex, han kan t. ex. undersöka orsakerna till världskrigets utbrott, men han nöjer sig då i regel med att klarlägga fakta såsom beslut i statsråd, innehållet i depescher etc. Av ekonomen fordrar man däremot, att han skall kunna klargöra vilka brister hos samhällskroppen, som möjliggöra en sådan katastrof som en lågkonjunktur, och huru dessa bäst skola avhjälpas. Man fordrar ej av historikern att han skall kunna förutsäga, om det blir krig eller fred, eller kunna giva några råd angående utrikespolitiken. Även om kändedomen om det förflutna underlättar förståendet av nutiden, inser dock envar att här finnas så många osäkra faktorer, att det vore orimligt att lasta historievetenskapen som sådan för att t. ex. en historiker i en översikt över det aktuella politiska läget gjort alldeles felaktig prognos för framtiden. Man nöjer sig med att konstatera, att en forskare är ej klokare än lekmannen, så fort han vågar sig utanför sin vetenskaps för honom välbekanta område. Ingen fordrar heller, att statsvetenskapen skall kunna säga, om diktatur eller demokrati är den bästa styrelseformen, ja flertalet torde vid någon eftertanke förstå, att det är meningslöst att söka kategoriskt besvara en så allmängiltigt formulerad fråga. Men av ekonomen fordrar man ofta, att han skall kunna säga, vilket ekonomiskt system som är det riktiga, vilka åtgärder på den ekonomiska politikens område som böra företagas, och helst även huru den ekonomiska utvecklingen kommer att förlöpa.

Till viss del äro ekonomerna själva skuld till att sådana krav

ställas. Det kan ej bestridas, att nationalekonomen ofta erhållit en alltför politisk inriktning. Den har sitt upphov i den praktiska filosofien, och när den först framställdes som vetenskap, ansågs det självklart, att den skulle bidra till att lösa frågan, huru man skulle förskaffa människorna största möjliga timliga lycka. Härefter har dock redan skett en avsevärd ändring. Numera har det övervägande antalet ekonomer, i varje fall i teorien, klart för sig, att nationalekonomiens uppgift ej är att uttala värderingar över vad som är den riktiga inkomstfördelningen, det rättvisa priset etc. Härigenom ha åtskilliga tvistefrågor fått eller äro på väg att få enbart doktrinhistoriskt intresse. En annan sak är, att det i praktiken ofta är svårt att intaga denna objektiva inställning. Flerparten ekonomer äro politiskt intresserade och ha naturligtvis samma rätt som övriga medborgare att giva uttryck åt sina politiska sympatier och antipatier och att kämpa för sina politiska värderingar. Kravet att en samhällsforskare personligen borde intaga en politiskt opartisk ställning skulle säkerligen vara till skada för vetenskapen, då det politiska intresset kan fungera som en stark drivkraft till forskning. Vetenskapsmannen får blott väl skilja mellan vad som är politisk övertygelse och värdering och vad som är fakta och kausalsammanhang. Underlåtenheten att göra detta och kanske ännu mera svårigheten för allmänheten att observera denna skillnad har utan tvivel bidragit till det rykte för oenighet, som vidlåder ekonomerna.

Om nationalekonomiens speciella svårighet endast låge i att skilja mellan varat och börat vore den dock relativt lätt avhjälpt. Den viktigaste orsaken till i varje fall de meningsskiljaktigheter, som allmänheten observerar, torde vara, att ekonomerna så ofta måste röra sig med svårbevisliga hypotetiska antaganden.

Detta framträder redan i den del av nationalekonomien, som vi kunna kalla för ekonomisk historieskrivning, för så vitt man ej vill låta denna inskränka sig till ett rent referat utan även vill söka utforska orsakssammanhangen. För att taga ett exempel har man ju diskuterat, huruvida konjunkturförbättringen under 1933 i Sverige främst var att tillskriva den av regeringen förda finanspolitiken eller den av denna oavhängiga exportförbättringen samt vilken betydelse som jordbruksstödet och räntesänkningen haft.

För att besvara en fråga av detta slag kan man principiellt gå till väga på tvenne sätt, motsvarande skillnaden mellan deduktiv och induktiv metod. Man kan rent teoretiskt undersöka, vilken effekt en exportförbättring och en underbalanserad budget bör ha

på ett folkhushåll av Sveriges typ; man så att säga konstruerar en abstrakt modell, som innehåller de ekonomiska faktorer som äro av betydelse, och undersöker huru denna modell fungerar. Man får härvid göra en rad antaganden, t. ex. att företagarna uppmuntras genom ökad efterfrågan och avskräckas genom stigande kostnader och skatter, att betalningsbalansen har ett visst inflytande på räntenivån etc. Svårigheten är blott att finna verklig-hetstrogna förutsättningar och än mer att kunna kvantitativt uttrycka de olika faktorernas relativa betydelse. Det är lätt att säga, att såväl en räntesänkning som en efterfrågeökning uppmuntrar företagarna att företaga investeringar, men det är synnerligen svårt att säga, huru stor betydelse t. ex. en räntesänkning med en femtedel har i jämförelse med en lika stor efterfrågeökning. Redan för en enskild företagare är det svårt att säga, huru han för sin del hade handlat under hypotetiska förhållanden, och givetvis är det än svårare att avgöra, huru samtliga företagare som en helhet hade handlat. Man måste därför ofta avstå från kvantitativa bestämningar och nöja sig med att ur den teoretiska modellen utläsa, att vissa faktorer *kunnat* haft betydelse för en konjunkturförbättring medan andra av rent logiska skäl varit utan betydelse.

Däremot har man en viss möjlighet att medelst den induktiva metoden komma till kvantitativa resultat. Det är antagligen på detta område, som den ekonomiska teorien under de närmaste åren kommer att visa den största expansionen, och det är ej otänkbart, att vi så småningom komma att samla ett erfarenhetsmaterial om huru de olika ekonomiska faktorerna verkligen påverka varandra — ej blott de tänkbara sätt, varpå de kunna påverka varandra — som skall starkt minska antalet meningsskiljaktigheter. Man undersöker relationen mellan befolkningsutveckling och byggnadsverksamhet, mellan realkapitalbildning och räntor, kostnader m. m., mellan pris och efterfrågan etc. De orsaksförklaringar, som kunna ernås på statistisk väg, äro dock alltid mycket osäkra. Antag att man konstaterar, att en ekonomisk händelse, t. ex. en konjunkturförbättring, inträffar efter det en annan händelse, t. ex. en exportökning, ägt rum. Detta talar givetvis för att den senare är orsak till den förra, men mer än ett sannolikhetsbevis, ett indicium, är det ej. Frågan kompliceras dessutom i hög grad av att vanligen flera händelser, vilka rent teoretiskt kunna i den ena eller andra riktningen påverka den händelse man vill förklara, inträffa samtidigt, och att det därför är svårt att säga, huru stor betydelse som tillkommer envar av dessa orsaker. Det finnes t. ex.

allt skäl att antaga, att sänkta investeringskostnader, såsom sänkta byggnadskostnader, i och för sig uppmuntra realkapitalbildningen, medan höjda kostnader ha motsatt effekt. Emellertid är realkapitalbildningen störst just under de tidsperioder, då kostnaderna i regel äro som högst, nämligen under en högkonjunktur, medan lågkonjunkturen utmärkes av låga kostnader och ringa realkapitalbildning. Denna skenbara motsägelse är lätt att teoretiskt förklara, men försvårar en statistisk undersökning av relationen mellan realkapitalbildning och investeringskostnader. Förklaringen är givetvis, att under en högkonjunktur sätta andra faktorer in, som ha större betydelse för realkapitalbildningen än dennas kostnader, t. ex. ökad efterfrågan på företagets produkter, och som därför dominera utvecklingen, medan under en lågkonjunktur dessa faktorer försvinna. Problemet blir att söka beräkna, huru mycket större realkapitalbildningen varit under högkonjunkturen och huru mycket mindre den varit under lågkonjunkturen, om ej investeringskostnaderna ökats resp. minskats.

Medelst moderna statistiska metoder kunna dessa svårigheter delvis övervinnas. Dessa metoder ha först använts inom biologien. När en biolog t. ex. undersöker, vilket skörderesultat som kan erhållas medelst olika vetesorter, gör han en rad experiment, där alla faktorer, som ha betydelse för skörderesultatet, göras konstanta, med undantag för just den han vill undersöka. Han odlar de olika sorterna på samma slags jord och använder samma slags gödning. Han kan dock ej hålla temperaturen och regnmängden konstant från försök till försök. Genom tillräckligt många försök vid olika temperatur och regnmängd kan han dock beräkna dessa faktorerers betydelse för skörderesultatet och kan på så vis isolera sortvariationens betydelse. Som redan nämnts är det blott sannolikheter han kan få fram, då resultatet kan bero på ett tillfälligt sammanträffande, men ju flera fall, som visa samma samband, ju mera växer sannolikheten för att det finnes ett verkligt orsakssammanhang. För att man skall kunna särskilja sortvariationens betydelse från t. ex. nederbördens, får det dock ej inträffa så olyckligt, att odlandet av en bestämd sort alltid är förbunden med samma nederbördsgrad. Vid tillräckligt många försök måste givetvis ett sådant sammanträffande upphöra.

Ekonomien kan betrakta varje växling i de ekonomiska förhållandena som ett sådant »försök», vars resultat han skall statistiskt bearbeta. Svårigheten är blott, att han förfogar över så få fall. Antalet konjunkturreyckler, sedan mera utförlig statistik börjat

föras, är litet, och även om statistiken sträckt sig längre tillbaka i tiden, hade detta ej varit till mycken hjälp, då man ej vågar på vår tids förhållanden tillämpa erfarenheter, som ligga långt tillbaka i tiden. Denna brist på forskningsmaterial är så mycket farligare, som olika faktorer som nämnts sammanträffa, vilket försvårar en undersökning. Om förändringen i investeringskostnaderna inträffat medan konjunkturerna i övrigt varit oförändrade, hade det varit lättare att särskilja de förras betydelse än som är fallet nu, då en gemensam rörelse av olika faktorer är det vanliga. Naturligtvis äro de olika faktorernas förändringar ej helt jämlöpande — detta är förutsättningen för att ett särskiljande av deras resultat överhuvud taget skall vara möjligt — men den rörelselikhet, som existerar, är tillräckligt stor för att öka kravet på materialets omfattning. Härtill kommer att bristfälligheter i de statistiska uppgifterna göra »försöksfel» ofrånkomliga. Under senare år ha statistiska metoder utarbetats, varigenom man kan fastställa osäkerhetsgränser och felmarginaler vid ekonomiskt-statistiska undersökningar, men härigenom ökas ej mängden av positiv kunskap. Allt eftersom mängden av tillförlitligt statistiskt material ökas, böra dock undersökningar av detta slag underlättas. Dessutom kan man få en viss kontroll på deras riktighet genom att se, om de relationer mellan olika faktorer, som de utvisa, även hålla streck i fortsättningen.

Resultatet av dessa osäkerhetsmoment blir, att även forskare som ha samma teoretiska uppfattning och förfoga över samma statistiska material kunna komma till olika slutsatser. Det sker så mycket lättare som även ekonomer äro människor och alltså ej helt fria från fördomar eller förutfattade meningar, som kunna influera på deras omdöme. Detta är intet som är utmärkande blott för nationalekonomien utan förekommer även inom andra vetenskaper, t. ex. historien.

Men borde ekonomerna då ej taga avstånd från undersökningar av detta slag, åtminstone till dess det statistiska materialet blivit tillräckligt stort? Detta skulle kanske också kunna ske, om ej det förflutnas erfarenheter utgjorde en oundgänglig vägledning för den aktuella ekonomiska politiken. Vi måste ha en viss uppfattning om huru olika ingrepp i det ekonomiska livet verka, om man ej skulle handla helt i blindo. Hade vi levat i ett samhälle, där alla ansågo det a priori självfallet, att staten ej skall blanda sig i den ekonomiska politiken, så hade ekonomerna haft samma möjlighet som t. ex. historikerna att välja sina forskningsuppgifter.

I det nuvarande samhället är det däremot oundvikligt, att nationalekonomien blir engagerad i den praktiska politikens problem. Nationalekonomien intager härvidlag en särställning. Även om den härvid avhåller sig från alla för vetenskapen främmande värderingar, får den oundvikligen syssla med så vanskliga problem, att man svårigen kan fordra en allmän enighet.

Denna oenighet ligger ej främst på den rena teoriens område. En konjunkturteori t. ex. är en förklaring av orsakerna till konjunkturväxlingarna. Ett flertal sådana orsaker äro tänkbara, liksom man kan tänka sig olika orsaker till en revolution. Det ligger alltså intet egendomligt i att det existerar ett flertal konjunkturteorier. Antalet är för övrigt ingalunda så stort, som det populärt plägar framställas. Antalet huvudtyper utgör ett halvt dussin och sedan kan man kombinera dessa på olika sätt, alltefter det som bäst motsvarar den verklighet man vill förklara. Orimligt är blott att göra gällande, att *en* teori är tillräcklig för att förklara alla konjunkturcyklar. Från sådana anspråk tager man dock numera allmänt avstånd. En annan sak är, att upphovsmanen till en ny teori helt naturligt hyser en viss klockarkärlek till denna. De olika konjunkturteorierna äro egentligen ej annat än hjälpmedel, på samma sätt som t. ex. den, som vill undersöka orsakerna till den franska revolutionen, först måste göra klart för sig vilka faktorer, som överhuvud taget kunna tänkas leda till en revolution. Om han ville, kunde han utarbeta ett helt system av »revolutionsteorier». Att detta dock alltid måste bliva en biuppgift för den historiska forskningen, medan den ekonomiska forskningen sett en huvuduppgift i att utarbeta ett sådant system, har sin förklaring i dessa båda vetenskapers olika anknytning till den aktuella politiken.

För att en konjunkturteori i och för sig skall vara riktig, kan man egentligen blott fordra, att den skall vara logiskt motsägelsefri och ej mera verklighetsfrämmande än att den kan tänkas åtminstone förklara någon konjunkturcykel. Striden mellan anhängarna av olika konjunkturteorier är framför allt en strid om vilken teori som kan tillämpas på de flesta konjunkturcyklar och därför är mest verklighetstrogen. Framför allt är det naturligtvis av betydelse, vilken teori som skall kunna tillämpas på den aktuella ekonomiska situationen och som därför kan bilda det teoretiska underlaget för de praktiska åtgärder, som denna situation föranleder. Ekonomerna kunna härvid jämföras med läkare, som ha svårt att enas om diagnosen. Består det onda i allmän över-

produktion eller i en felaktigt inriktad produktion, i för höga kostnader för företagen, i brist på kredit etc.? Det praktiska livets män se nog klart vad som erfordras just inom deras bransch, men det är svårare att skaffa sig överblick över situationen i dess helhet. Härvidlag är givetvis en tillförlitlig och aktuell ekonomisk statistik av största betydelse.

Även om två ekonomer äro ense om diagnosen, kunna de vara oense om botemedlet. Man kan t. ex. under en depression vara överens om att såväl en räntesänkning som en genom statlig upplåning framkallad efterfrågeökning skulle vara önskvärd, men man kan ej räkna på att kunna åstadkomma bådadera. Frågan uppstår då, vilket av dessa botemedel som är mest verksamt. Denna fråga kan ej avgöras enbart på teoretisk väg. Vi äro åter tillbaka vid kravet på *kvantitativt* bestämd kunskap. En naturvetenskapsman kan erhålla en sådan genom experiment, men ekonomen kan ej experimentera. Han är ej diktator över ett lands ekonomiska liv och även om han vore det, skulle experimentens värde minskas genom att han svårligen kunde hålla alla faktorer konstanta utom den vars verkningar han vill undersöka. Han får nöja sig med att söka draga slutsatser ur det förflutna genom att göra jämförelser med tidigare situationer av liknande slag. Trots alla svårigheter och osäkerhetsmoment äro orsaksundersökningar oundgängliga, om man ej vill nöja sig med att sitta och konstruera fram olika möjliga teorier samt diskutera dessas rent logiska riktighet.¹

Kan man då ej tänka sig, att man lämnar å sido det förflutnas erfarenheter, vilkas tillämplighet på nutiden ju alltid är diskutabel, och direkt vänder sig till de personer, vars handlande är av betydelse för den ekonomiska utvecklingen, för att taga reda på huru dessa skulle reagera inför ränteförändringar etc.? I andra länder har man också företagit enquêtes till företagare eller direkt kallat dem inför offentliga kommissioner för att lämna upplysningar. Denna metod kan lämna viktiga bidrag till den ekonomiska forskningen, men den är långt ifrån tillräcklig. Därtill äro dess resultat alltför osäkra, då det alltid är svårt för en person att avgöra, huru han skulle handla i en hypotetisk situation.

De ekonomiska problemen äro därför ofta mycket svårlösta utan att vara i egentlig mening komplicerade. För att kunna uppställa en modell av det ekonomiska livet kräves ej den matematiska ut-

¹ Med logisk riktighet förstår vi här den riktighet, som t. ex. en matematisk sats äger, när den är riktigt härledd.

rustning, som är erforderlig för att t. ex. konstruera en modell av planetsystemet, där hänsyn tages till huru planeternas inbördes attraktion påverkar deras rörelse. Däremot kan sägas, att det ekonomiska livets mekanism på sätt och vis är mera svåråtkomlig än både astronomiens och atomfysikens arbetsobjekt, trots att dessa blott kunna nås medelst de sinnrikaste instrument. Även om en stjärnas rörelse kan vara oerhört svår att observera, så påverkas den ej av flera faktorer än att man, sedan man gjort vissa observationer, med tämligen god säkerhet kan bestämma dess bana. Med det ekonomiska livets förlopp bestämmas ju av huru miljoner människor handla i egenskap av producenter, konsumenter, sparare etc. och särskilt av huru de personer handla, som inneha nyckelpositioner inom det ekonomiska livet, såsom företagare, ledare för närings- och arbetareorganisationer, politiker etc. Innan vi en gång komma så långt, att vi kunna förutsäga huru flertalet människor handla i en given situation, måste varje utsago om framtiden i hög grad bliva en gissning. Och dock kan den ej helt undgås, så fort man har att göra med ekonomisk politik. När det gäller att avgiva en sådan, är vetenskapsmannen ofta ej bättre rustad än vilken affärsman som helst. Denne har kontakt med åsikter och förväntningar inom företagarkretsar och kan därför så att säga ha på känn, huru utvecklingen kommer att förlöpa. Man får ej heller glömma, att varje förutsägelse om framtiden är avgiven under förutsättning, att ingen oväntad händelse tillstöter. Detta sker blott alltför ofta, och då allmänheten glömmet denna reservation, framstår ekonomen, ehuru helt oskyldig, som en falsk profet.

Även om tvenne ekonomer ställa samma diagnos och ha samma uppfattning om det faktiska resultatet av olika åtgärder, är det ej säkert, att de äro eniga om vad som bör göras. Delvis kan denna oenighet vara mera skenbar. En ekonom kan utgå från att det ej lönar sig att rekommendera vilka åtgärder som helst, medan en annan kan utgå från mera utopiska förutsättningar. Äro meningsskiljaktigheterna reella, kunna de ha sin grund i de ovan påpekade skiljaktigheterna i värderingar. Liksom en läkare kan anse botemedlet farligare än sjukdomen, kan en ekonom avråda från åtgärder, vilka möjligen kunna avskaffa ett ekonomiskt ont, men på bekostnad av värden, som han anser viktigare, medan en annan hyser motsatt uppfattning. Om man t. ex. kunde genomföra en effektiv »planhushållning», kan man också undvika konjunkturväxlingar av det slag, som äro utmärkande för den »fria» ekono-

mien. En forskare kan härav draga den slutsatsen, att det nuvarande ekonomiska systemet bör avskaffas, medan en annan anser, att det likväl erbjuder sådana fördelar, att man bör taga risken för depressioner med på köpet.¹ Men det kan också vara mindre en fråga om skilda värderingar än om olika psykologisk inställning. En forskare kan vara mera försiktigt inställd, en annan är mera optimistisk i fråga om möjligheten att införa en bättre ordning, en tredje sätter sin lit till kompromisser, och en fjärde forskare slutligen kan förklara hela diskussionen om för- och nackdelar av olika system för meningslös, emedan vart system kan vara bra eller dåligt, beroende på huru det handhaves.

Vi ha med ovanstående framställning sökt visa, att det finnes meningsskiljaktigheter, som ej direkt diskreditera den ekonomiska vetenskapen som sådan, men äro så gott som oundvikliga, om man vill använda denna som hjälpmedel vid lösandet av dagens praktiska problem. Nationalekonomien intager en särställning. Liksom alla humanistiska vetenskaper kan den aldrig hoppas på lika imponerande resultat som naturvetenskaperna vunnit genom uppfinnningen av nya instrument. Den kan ej heller liksom matematiken utgöra en enhetlig lärobyggnad, som forskare efter forskare arbetar vidare på med utnyttjande av sina föregångares resultat. Ej heller kan den liksom de olika historiska disciplinerna samla ihop ett material, som alltid har sitt värde. Själva det ekonomiska livets utveckling medför, att frågeställningarna ständigt förändras och det rent faktiska vetandet oavbrutet föråldras och blir värdeöst. Trots att nationalekonomien ej är någon särskilt ung vetenskap, står den därför alltid vid början.

¹ Diskussioner av detta slag äro som bekant livliga under en depression, då talrika skribenter förutsäga, att nu står en »Kapitalistendämmerung» för dörren, för att avtaga under en högkonjunktur. Denna obeständighet får dock långt mindre skyllas på ekonomer av facket, vilka pläga bibehålla sin principiella uppfattning oberoende av konjunkturväxlingarna, än »amatörekonomer», vilka generalisera det rådande läget, vare sig detta är en hög- eller lågkonjunktur. Dessa ha utan tvivel bidragit åtskilligt till den ekonomiska teoriens dåliga rykte genom att producera ett stort antal mindre väl genomtänkta förslag. Inom ingen vetenskap torde lekmannen känna sig mera säker än inom den ekonomiska, vilket har sin naturliga förklaring i dennas vardagliga arbetsområde och vid första påseende föga komplicerade arbetsmetoder. Härmed är ej sagt att alla inlägg från icke fackmannamässigt håll äro värdelösa. Ekonomen har liksom varje fackman lätt att hamna i ett givet system och har därför behov av lekmannens förutsättningslösa blick på tingen.